

O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI

**IJTIMOY-GUMANITAR FANLAR
YO'NALISHI**

MUNDARIJA

Tarix

Абдиназарова Ш. Система образования Узбекистана в годы Великой Отечественной войны	4
Davronova Z. Millatlararo va xalqaro munosabatlarga sotsiologik yondashuvlarning metodologik tahlili	7
Jo'raboyev N. O'zbek matbuotida sharq mavzusi (1917-1930 yillar)	10
Bobojanov S. O'zbekistonda imkoniyati cheklangan fuqarolarni ijtimoiy himoya qilish va uning dinamikasi (2017-2022-yillar)	13
Saidov J. Jizzax vohasining karvon yo'llari infratuzilmalari va ularda ko'rsatiladigan xizmatlar	16
Saydatov O. XIX asr Buyuk Britaniyaning Markaziy Osiyodagi maqsadi	19
Shukurov S. Markaziy Osiyo davlatlarining iqtisodiy hamkorligi O'zbekiston-Tojikiston, Qirg'iziston, Turkmaniston, Qozog'iston misolida	22
Pedagogika. Psixologiya. Metodika. Sotsiologiya. Siyosiy fanlar. Islomshunoslik	
Abdiyeva F. Fan va tabiat bilan tanishtirish orqali maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalarni intellektual imkoniyatlarini rivojlantirish mezonlari	26
Абдуазимова З. Дилемма: экологическое право и антропоцентризм	29
Abdullayeva D. Geoekologik madaniyat paradigmasi: ilmiy talqin, rivojlanishning yangi vektori	32
Abduraimov J. O'qituvchilarning elektron ta'lim resurslaridan foydalanishining o'ziga xos xususiyatlari	36
Adilov B. Bo'lajak muhandislar loyihaviy-konstruktorlik kompetentligini rivojlantirishda umumkasbiy fanlarning didaktik imkoniyatlari	39
Azimova M., Jurayeva L. Chet tillarida gapirishga o'rgatishda audio va video materiallardan foydalanishning ahamiyati	42
Akramov J., Akmalov Sh. Innovatsiya siyosiy tadqiqot obyekti sifatida	45
Akramova D. Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarida moslashuvchanlik mexanizmlarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	48
Astanov T. "Nuqtalar va ularning chizmada berilishi" mavzusini o'qitish metodikasi	51
Axrorova U. Pedagogikada tizimli tahlilning tuzilmasi va funksiyasi	55
Ashurova S. Professional ta'lim tizimida modulli-kompetentli yondashuv va uni amalga oshirish texnologiyasining asosiy komponentlari	59
Ashurova Sh. Xorijiy til o'qituvchisining ta'lim-tarbiya jarayonida etibor qaratiligi lozim bo'lgan psixologik aspektlar	62
Bazarbayev P. 14-16 yoshli gandrachilarda qo'l panja kuchining antropometrik o'zgaruvchanligi	65
Baratov D. O'quv va amaliy mashg'ulotlarda muhandislik ijodiyoti va loyiha faoliyatini rivojlantirish	67
Bahrombekov B. Jinoiy sud ishlarini yuritishda davlat ayblovini quvvatlashning huquqiy va axloqiy muammolari	71
Bekmurodova Y. Xorij tajribalari asosida maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish	75
Berdiyeva S., Qulboboyeva M. Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual qobiliyatlari rivojida dolzarb masalalar	78
Jo'rayev Y. Avtomobil haydovchilarini o'qitish usullarini takomillashtirish yo'llari	81
Ilyasov B. 13-14 yoshli suzuvchilarning jismoniy tayyorgarligini tashkil qilish muammolari	85
Ismoilov Sh. Nogironlik tushunchasining ijtimoiy tahlili	88
Kamilova M. Oilada huquqiy tushunchalar shakllanishiga individual psixologik xususiyatlar ta'siri	91
Komilova N. Talabalarni zamonaviy didaktik vositalar asosida kasbiy tayyorlashning pedagogik asoslari	95
Qoraboyev N. Akademik Said Shermuhamedov hayoti va ijodini o'rganish masalasiga doir	99
Mamadjon Q. X. Qo'rquv – ijtimoiy-axloqiy fenomen sifatida	102
Mammadli H. Modernization in the context of global challenges and national interests	105
Мухамеджанова Л. Философская классификация концепций модернизации общества и нравственных ценностей	109
Muxitdinova M. Pedagogik amaliyot – bo'lajak musiqa o'qituvchisining kasbiy kompetentsiyalarini shakllantiruvchi asosiy omil sifatida	113
Muhammadiyeva Z. Kompyuter grafikasida elektron ta'lim resurslarini rivojlanishi	116
Navruzov R., Iminjanov M., Jabbarov Z. "Operator-12" geografik axborot tizimi (GAT) dasturida yangi topografik va taktilik shartli belgilar klassifikatorini yaratishni istiqbollari	119
Нарзикулова Ф. Социально – психологические особенности профессиональной деятельности учителя в развитии мотивационно - ценностного компонента	123
Nurimov O. Harbiy doktrina mamlakatimiz mudofaa tizimining mustahkam poydevori	127
Oblanazarov F. Yosh futbolchilarda irodaviy sifatlarni tarbiyalash masalalari	130
Pardayev S. "Yangi O'zbekiston" hayotida ma'naviy-ma'rifiy texnologiyalarni modernizatsiyalash yo'llari	133
Payanova M., Nasriddinova N. Boshlang'ich sinf ona tili va o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning fanga oid kompetentsiyalarini shakllantirish	137
Pulatova O. Pedagogning talabalar bilan muloqot olib borish yo'llari	140
Rasulova M. Modulli ta'lim asosida bo'lajak o'qituvchilarda metodologik madaniyatni shakllantirish texnologiyasi	143
Raximov A., Mirzaeva N. "Eshitdim-ko'rdim-bajardim" tamoyili asosida biologik fanlarni o'qitish uslubi	145
Raximov U. 10-12 yoshli futbolchilarni tayyorlashning o'ziga xos metodikasi	149
Sabirova U., Kabirowa M. Ta'lim sifati innovatsion tizimini rivojlantirishning ijtimoiy omillari	152
Salomova R. Klasterli muhitni tashkillashtirish asosida informatika fanini o'qitishni takomillashtirish	156
Sattorova N. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda xalq og'zaki ijodining o'rni	159
Safarov M. Yoshlar siyosiy ongi va madaniyatini transformatsiyalashishida jamoat tashkilotlari ta'sirining futurologik tahlili	162
To'rayev R. Web dasturlashga oid kompetentsiyalarini shakllantirish omillari	166

Turayeva G. Shaxsda sog'lom ma'naviy-axloqiy tarbiyani samarali tashkil etish omillari.....	169
Turdiyev U. Globallashuv davrida kiberxavfsizlik muammosining ayrim masalalari	172
Uralova M. Ijodiy-metodik faoliyat bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy tayyorgarligi va kompetentligining muhim elementi sifatida.....	176
Usmonov B. O'zbekiston Respublikasi va Tojikiston Respublikasi o'rtasidagi siyosiy va diplomatik aloqalar.....	179
Usmonova M., Yo'ldashaliyeva N. Biologiya fanlarini o'qitishda talabalarning kasbiy yo'nalishini rivojlantirish.....	182
Fayzullayeva G. O'qituvchilarni uzluksiz kasbiy rivojlantirishda jarayonga asoslangan o'qitishning (process-based learning) afzalliklari.....	184
Xalikova L., Anatolyevna B.L. Роль физической активности в восстановлении здоровья людей разного возраста.....	188
Xallimova M. Bo'lajak biologiya o'qituvchilarini tayyorlashda axborot texnologiyalarining o'rni	192
Xolmirzayev Sh. Yuqori malakali akademik eshkak eshuvchilarning mashg'ulot vosita va yuklamalari hajmini takomillashtirish	195
Xudayberganov Y. Jismoniy agressivlikni tadqiq qilishning diniy-psixologik aspektlari	198
Xudaynazarov A. Yangi O'zbekiston yoshlari siyosiy jarayonlar subyekti sifatida	203
Xujayev M. Asrlarni oshib o'tgan tafakkur sohibi.....	207
Xo'jamberdiyeva Sh. Maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy asarlar bilan tanishtirishning zaruriyati	210
Xurvaliyeva T. Maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional zo'riqishni korrektsiyalashda ertak terapiyadan foydalanish	213
Xurramova G. Boshlang'ich sinf o'quvchilarni milliy va innovatsion qadriyatlar uyg'unligi asosida tarbiyalashning pedagogik tizimi	215
Xurramova M. Ta'lim mazmunini shakllantirishda germinativ yondashuvni tashkil etishning shakli va metodlari.....	218
Xusanova J. Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda boshqaruv faolligini rivojlantirish.....	221
Eshqobilova S. Maktabgacha yoshdagi bolalarning nutq o'stirish faoliyatlari jarayonida tafakkurini rivojlantirish.....	224
Yunusov M. Davlat fuqarolik xizmatida jamoatchilik bilan aloqalar rolini oshirish	227
Filologiya	
Abdullayeva N. Tilshunoslikda paremiologik lug'atlar tarixi.....	231
Абдулкашимова Н. Фреймовый анализ эвфемизмов	234
Azimova M., Boqiyeva M. Til o'rganuvchilarning chet tilida so'zlashuv jarayonidagi qiyinchiliklari va uni bartaraf etish yo'llari	237
Anarboyeva I. Turli tizimli tillarda nominatsiyalarning o'rganilishi.....	240
Asadov M. Adabiyotda "Kimsasizlik vaziyati"ning ijtimoiy-falsafiy va metaforik talqinlari	243
Atabayeva X. The concept of somatism, metaphors in the expression of somatisms	247
Ahmadov X. "Chig'atoy gurungi"da til va imlo masalasi	250
Axmedova G. Zamonaviy tilshunoslikda aforizmlar tasnifi	254
Akhmedova M., Rakhimova O'. Character comparison through symbolism in Charlotte Bronte's Jane Eyre and Jean Rhys' Wide Sargasso sea	257
Begmatova R. Nutqda kooperatsiyani ta'minlashda solidarlik strategiyasining qo'llanilishi.....	260
Boynazarova N. Badiiy timsolning poyetuk jozibasi	263
Bo'ronov N. Global axborot makonida feyk va dezinformatsiyaning ijtimoiy ta'siri	266
G'ulomova R. Ayollar va erkaklar nutqida qarg'ish so'zlarning qo'llanilishi.....	270
Daliev M. Conceptology as a branch of cognitive linguistics and its development	273
Jalilova L., Aminova M. Tarjimaning leksik-semantik muammolari	276
Ismoilova G. Iqtisodiy islohotlar va ma'naviy hayot uyg'unligi.....	279
Israilova S. Tezauruslarda leksemalar mohiyatining ifodalanishi.....	282
Kamolova F., Akhmedova M. Description of historical setting in "Nights at the circus" by Angela Carter.....	285
Karimova L. Nemis tilida ilova hodisasining german tilshunosligida o'rganilishiga doir ayrim mulohazalar.....	288
Karimova X. "Jasorat" semali leksemalar semantik, struktur xususiyatlari	291
Kurbanova N. Ingliz va o'zbek shifokorlari nutqidagi shaxsiy madaniyatning ta'siri	293
Mardiyev B. Izhorlovchi qismning semantik tiplari haqida ayrim mulohazalar	296
Marufova Z. Mumtoz matnlarda ranglar vositasida ifodalangan estetik bahoning lingvopoetik talqini	299
Mirzayeva G. Verb-constructed phraseologisms in english and uzbek and their semantic characteristics.....	302
Mirsanov B. Nemis va o'zbek tillarida uy hayvonlari nomi bilan shakllangan dengiz hayvonlari	305
Nazarova G., Fayzullayeva N. Konsept termini va lingvokulturologiyadagi o'rni va ahamiyati	309
Nurmetova M. Peculiarities of using figurative and expressive devices of language in the process of speech.....	312
Rasulova M. Metafora va uning lingvistik tavsifi.....	316
Rashidova G. Ingliz tilini chet tili sifatida o'rganuvchilarga yozish ko'nikmasini o'rgatish: o'zbek o'qituvchilar tomonidan duch kelingan qiyinchiliklar doirasida	319
Suyarova N. Metaphors in the novel "A farewell to arms" by E. Hemingway and their translations from english into uzbek.....	322
Tuxtasinova Z. Haqorat jarayonini nomlovchi leksik-frazeologik birliklar (o'zbek tili misolida).....	325
O'rishev A. Words in context: enhancing vocabulary through reading and writing	328
Xajiyeva D. Erkin Vohidov she'rlarida xalq og'zaki ijodiyotidagi tush motivining qo'llanishi	331
Xasanova F. Maishiy nutqiy janrlar sotsiolingvistikasi	333
Xolmuminov I. "Alpomish" dostonida qo'llanilgan o'xshatishlarning sintaktik-semantik tahlili	336
Hamrayev K. O'zbek hikoyasi genezisi	340
Elmurodov Y. Jahon adabiyotshunosligida ilmiy fantastika nazariyasiga yangicha qarashlar talqini.....	343

Lola JALILOVA,
BuxDU Ingliz adabiyotshunosligi kafedrası dotsenti, PhD
E-mail: lj.jalilova@buxdu.uz
Madina AMINOVA,
Buxoro davlat universiteti magistri,

Buxoro davlat universiteti dotsenti, PhD M.B.Ahmedova taqrizi asosida

TARJIMANING LEKSIK-SEMANTIK MUAMMOLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada tarjimashunoslik amaliyotida aslyatdan tilning leksik birliklarini semantic jihatdan to'g'ri berish borasidagi dunyo va o'zbek olimlari tomonidan o'rtaga tashlangan fikrlar tahlili yoritilgan.

Kalit so'zlar: Tarjima, so'z tanlash, sinonim, leksik transformatsiya, atama, termin, transkripsiya, transliteratsiya, kalkalash.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА

Аннотация

В данной статье освещается анализ научных взглядов, высказанных мировыми и узбекскими учеными, относительно семантически правильной передачи лексических единиц языка оригинала в практике переводоведения.

Ключевые слова: Перевод, словосочетание, синоним, лексическая трансформация, термины, транскрипция, транслитерация, копирование.

LEXICO-SEMANTIC PROBLEMS OF TRANSLATION

Annotation

In this article, the analysis of the scientific views expressed by the world and Uzbek scientists regarding the semantically correct rendering of the lexical units of the original language in the practice of translation studies is highlighted.

Key words: Translation, word choice, synonym, lexical transformation, term, transcription, transliteration, copying.

Kirish. Jahon tarjimashunosligida Y.Nayda, I.Graam, R.Bell, P.Nyumark, S.Basnet, K.Malmker va V.Kevin kabi olimlar tarjima nazariyasi borasida tadqiqotlar olib borgan va turli qo'llanmalar yaratgan. Bu tarjimashunos olimlar tarjima qonuniyatlari, ekvivalentlik va adekvatlik nazariyalari kabi tarjimaning muhim aspektlarini o'z ishlarida keng yoritib bergan.

O'zbekistonda G'.Salomov, Q.Musaev, Y.Po'latov, M.Xolbekov, R.Fayzullaeva, Y.Normurodov, H.Karomatov, O.Mo'minov, I.G'afurov, N.Qambarov kabi olimlar badiiy tarjimaning o'ziga xos muammolari, tarjimaning pragmatik muammolari, stilistik xususiyatlari, tarjimada milliy koloritni saqlab qolish masalalari, frazeologik birliklarni tarjima qilish muammolari borasida tadqiqot ishlari olib borishgan. Keyingi yillarda O'zbekiston davlat jahon tillari universitetida O.Mo'minov, I.G'afurov, N.Qambarov muallifligida "Tarjima nazariyasi", "Tarjimonlik mutaxassisligiga kirish", "History of Translation (Europe and Central Asia)", "A Guide to Consecutive Translation", "English for Translators", "Practical Course in Translation" kabi bir necha darslik, o'quv qo'llanmalar yaratildiki, bu manbalar O'zbekistonda tarjima sohasini, aynan ingliz tilidan o'zbek tiliga va o'zbek tilidan ingliz tiliga tarjima ishlarini olib borishda juda katta ahamiyatga ega. Olimlarning tadqiqot ishlariga, darslik va o'quv qo'llanmalariga tayanib tarjimaning lingvostilistik va lingvokulturologik jihatlariga e'tibor qaratib mazkur dissertatsiyani tayyorlashga harakat qildik.

Asosiy qism. Tarjimada so'z tanlash muammolari va leksik transformatsiyalar Sinonim so'zlardan foydalanish original badiiy asar yaratishda qanchalik muhim bo'lsa, badiiy tarjimada yanada katta ahamiyatga ega. Tarjima adekvat bo'lishi uchun tarjimon, albatta, muqobil so'zni tanlay bilish muammosiga duch keladi. Aslyatdagi mazmun va milliy-madaniy xususiyatlarni imkon qadar saqlab qolishda u yoki bu

yohud iboraning sinonimlariga murojaat qilinadi. Tadqiqotlardan yaxshi ma'lumki, bir umumiy tushunchani anglatuvchi, biroq sub'ektiv bahosi va uslubiga ko'ra farqlanuvchi so'zlar sinonimlar deyiladi. Yoki sinonimlar — bir umumiy ma'noga ega bo'lgan (denotativ ma'nosi bir xil), qo'shimcha (konnotativ) ma'nosi (ekspressiv, uslubiy va boshqa munosabat kabilarni ifodalovchi xususiyatlari) bilan o'zaro farqlanadigan til birliklari bo'lib, ularning to'rt turi ajratiladi: absolyut, ideografik, kontekstual va stilistik sinonimlar. Tilshunos A.A.Bragina sinonimiyani quyidagicha tushuntiradi: sinonimiya universal lisoniy hodisa bo'lib, u tilning barcha sath birliklarida mavjud. Bu hodisani ifodalovchi birliklar, ularning o'z va ko'chma ma'nolari, so'z birikmalari va frazeologizmlar, grammatik mezonlar hamda matnning stilistik bo'yqordorligidan kelib chiqib, o'ziga xos xususiyat kasb etadi. Sinonimlar o'zaro uslubiy yoki ijobiy-salbiy bahosiga ko'ra farqlanganligi tufayli har doim ham birining o'rnida ikkinchisini qo'llab bo'lmaydi, chunki kontekstning umumiy mazmuni boshqa sinonimni talab qiladi. Shu sababdan tilda mutlaq sinonimlar yo'q deyiladi.

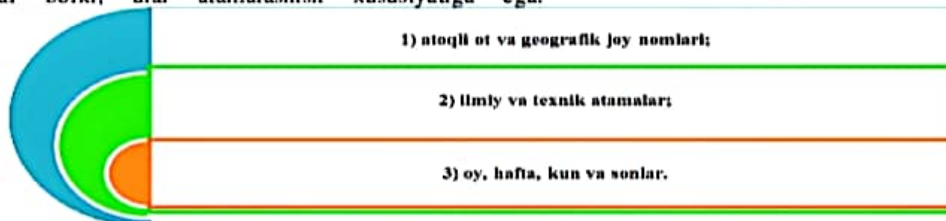
Shu o'rinda shuni takidlash lozimki, keyingi yillarda termin so'zi o'rnida ko'pincha atama so'zi qo'llanilyapti. Bunday qo'llashni to'g'ri deb bo'lmaydi. Chunki atama so'zining ma'nosi nisbatan keng bo'lib, u barcha narsalarning nomi sifatida tushuniladi, termin esa muayyan bir sohada qo'llanuvchi so'zdir. Demak, termin tushunchasi atama tushunchasining tor doirasi bo'lib, ma'lum sohalargagina aloqadordir.

Morfologiya, leksikologiya, sintaksis, fonetika, grammatika, metonimiya, metafora, sinekdoxa, epiteta, imperalizm, feodalizm, sotsializm, fiziologiya, fonologiya, psixologiya kabi ilmiy terminlar ham huddi shunday xususiyatga ega.

Yuqorida ko'rsatilgan ilmiy terminlardan tashqari ba'zi lingvistik terminlar borki, ular sof o'zbekona terminlarga aylandi: ega, kesim, to'ldiruvchi, aniqlovchi, hol, sifat, son, kelishik, olmosh, fe'l, ot kabilar.

Biz to'xtalib o'tgan yuqoridagi terminlar to'g'risidagi ta'limot tilshunoslikning terminologiya sohasida o'rganiladi. Terminologiya bu lotincha termin + logos — so'z, ta'limot degan ma'noni bildirib, biror ilm, kasb va boshqa sohaga oid terminlar majmuidir. Masalan, grammatik terminologiya, san'at terminologiyasi va boshqalar.

Shuni aytmoqchimizki, terminlar sohalarga qarab atamalarga ham aylanishi mumkin. Misol uchun: tibbiyot terminlari: urolog, nevropatolog, terapiya, kardiologiya, travmatologiya, xirurgiya, ginekologiya kabilar xalq orasida bugungi kunda atama sifatida yashamoqda. Chunki ba'zi terminlar borki, ular atamalashish xususiyatiga ega.

Qisman leksik muvofiqlik. Tarjima amaliyotida leksik birliklarning qisman mosligi ko'p kuzatiladi. Qisman moslik manba matndagi so'zning tarjima tilida bir qancha muvofiqliklari mavjud bo'lganda ro'y beradi. Uning sabablari quyidagilar:

1) tildagi ko'plab so'zlar polisemantik (ya'ni ko'p ma'noli) bo'lib, bir tildagi so'z ma'nosi bilan boshqa tildagi so'z ma'nosi bir-biriga to'lig'icha mos kelmaydi. Masalan: house (uy, boshpana, parlament va h. k.), head (bosh, kalla, rahbar, boshliq va h. k.). Shuning uchun so'zlarni tarjima qilish jarayonida ularning ma'nolari kontekst ichida ochib beriladi;

2) so'zlarning sinonimik qator bo'yicha tanlanishi va izohlanishi. Sinonimlardan foydalanganda ularning semantik belgilari mohiyatini aniqlash zarur. Shunday qilinganda sinonimik qator uzvlarining ma'nolari, leksik va stilistik ma'nolaridagi farqlar, sinonimik qatorlar ayrim komponentlarining birikish imkoniyatlari hisobga olinadi:

Qiyoslang: iqtisod terminlari: biznes, bank, moliya, bozor, qimmatbaho qog'ozlar, birja, soliq, ulgurji narx, ko'tara savdo. Siyosiy terminlar: demokratiya, imperializm, diplomatiya, partiya, saylov, reforma kabi. Demak, terminning ba'zilar atamalashish xususiyatiga ega. Masalan: «Qo'rqanidan yuragi tez-tez ura boshladi» (so'zlashuvdan) deganimizda, «yurak» so'zi oddiy kundalik hayotimizda ishlatiladigan so'zga aylanadi, ya'ni atamaga. «Yurak» so'ziga tibbiyot nuqtai nazaridan yondoshsak, u tibbiy termindir.

Yuqorida keltirilgan misollarga tayangan holda shuni aytish mumkinki, atamalarining ba'zilar terminlashish xususiyatiga ega.

To'liq leksik muvofiqlik – ingliz va o'zbek tillarida kamdan-kam uchraydigan holat. Odatda, ular quyidagi leksik guruhlariga tegishli bo'ladi:

dismiss, discharge – ishdan bo'shatmoq (kitobiy tilda); sack, are – haydamoq (og'zaki nutqda);

3) har bir so'z o'zining nominativ ma'nosiga ega. Turli tillarda nominativ birliklar bir xil ma'no anglatishi mumkin. Chunki har bir tilning nominativ birligida shu tilga xos «voqelikni turli qismlarga bo'lib ifodalashning turli tamoyillari» mavjud.

Belgilar turlicha bo'lishiga qaramay, tarjima qilinyotganda hisobga olinishi kerak bo'lgan miqdorni tashkil qiladigan ekvivalentlik aynan bir xil ma'noga ega emas: hot milk with skin on it – qaymoq tutgan issiq sut.

Umuman mos kelmaslik. Xos so'zlarni tarjima qilishda lug'aviy birlik larning o'zaro leksik muvofiq kelmasligi kuzatiladi.

Quyidagi guruhga kiruvchi so'zlarni leksik muqobili mavjud bo'lmagan turga kiritish mumkin:

kundalik hayotda ishlatiladigan xos so'zlar (do'ppi, chopon, beshik);

atoqli otlar va geografik joy nomlari;

tabrik va qutlovlar;

gazeta va jurnallar nomlari;

og'irlik va uzunlik o'lchov birliklari va sh. k.

Ilmiy adabiyotlarda bir millatga xos narsa, buyum, voqea-hodisalarning yoki, umuman, xorijiy so'zlarning o'zga tillarga ko'chib yurishi birgina adabiy aloqalarning, xususan, tarjimaning rivojlanishiga bog'liq emas. Bu xalqaro aloqalarning, siyosiy-tarixiy, madaniy voqea-hodisalarning o'zga xalqlar dunyoqarashiga ta'siri bilan ham bog'liq. Aynan shu tufayli, masalan, rus tili orqali o'zbek tiliga siyosat, din, iqtisod va ilm-fanga oid ko'plab xorijiy so'zlar singib ketgan. Bu o'rinda xorijiy adabiyotlar tarjimai orqali o'zbek kitobxonlariga, ko'pincha, tushunarli bo'lmagan ko'plab tushunchalarni ifodalovchi xos so'zlar kirib kelayotganini ham alohida ta'kidlash joiz.

Xos so'zlar tarjimasida, odatda, ikki xil qiyinchilikka duch kelinadi: 1) asliyat tiliga xos so'zlarga mos ekvivalentning mavjud emasligi; 2) asliyat tilidagi xos so'zlar, mazkur xalqqa doir milliy, tarixiy koloritni tarjima qilinyotgan tilda to'laligicha ifodalashning murakkabligi.

Shu nuqtai nazardan, xos so'zlar tarjimasida quyidagi holatlar ko'zga tashlanadi:

1) baynalminal xarakterdagi xos so'zlar. Tarjimada ular o'z shaklida birlashishi mumkin;

2) faqat ma'lum bir hudud yoki millatga xos voqea-hodisalar. Ular shu millat turmush tarziga xos tushunchalarnigina ifodalaydi. Agar tarjimon bunday o'ziga xoslikni tushunmay, uni boshqa ma'no ifodalovchi so'z bilan o'girib qo'ysa, asarning milliy koloriti, so'z ifodalagan ma'noning o'ziga xosligigaputur yetkazgan bo'ladi. Bunday hollarda xos so'zlar xorijiy tildagi shaklda berilib, izohi havola (snoska)da beriladi.

3. Ayrim xos so'zlar matn ichida o'zicha qoldirilib, kontekstning ichida izohi keltiriladi. Shunday qilib, xos so'zlarning tarjimasida quyidagi usullar ko'proq kuzatiladi: 1) transkripsiya; 2) transliteratsiya; 3) tarjima orqali yangi so'z – neologizm hosil qilish; 4) so'zma-so'z (kalka) tarjima qilish; 5) ma'nosi yaqinlashtirilgan so'z bilan o'girish; 6) xos so'zni izohlab bayon qilish; 7) kontekstual muqobil bilan almashtirish.

Xulosa. Tarjima borki unda leksik birliklarni to'g'ri tanlash yoki ularning muqobilini aniq anglash orqaligina

o'quvchiga matnning asliyadagi ma'nosini to'g'ri yetkazib berish mumkin. Shunday ekan, tarjimaning leksik muammolarini o'rganishning muhim jihati bo'lajak tarjimonlarni puxta tayyorlash, yuzaga keladigan qiyinchiliklarni bartaraf etish yo'llarini bilish, ko'nikmalarini ishlab chiqishdan iborat. Tarjima jarayonida vujudga

keladigan leksik muammolar, ularning to'liq, qisman va umuman mos kelmaslik darajalarini o'rganib chiqish, to'liq leksik muvofiqsizlikda qo'llaniladigan metodlarni to'g'ri qo'llay bilish tarjima sifatining oshishiga ko'maklashadi. Bu borada muqobilsiz leksika, ya'ni xosso'zlar tarjimasi masalasini chuqur o'rganish maqsadga muvofiq.

ADABIYOTLAR

1. Graham I. Difference in Translation. – Camell University Press, 1985. – 256 p;
2. <https://fayllar.org/3-mavzu-tarjimaning-leksik-semantik-muammolari-reja.html?page=4>
3. Malmkjer Kristen and Kevin Windle. The Oxford Handbook of Translation Studies. – Oxford: Oxford University Press, 2011. – 256 p
4. Newmark P. A Textbook of Translation. – London, 2002. – 292 p;
5. Nida E. Towards a Science of Translating. – Leiden, 1964. – 331 p,
6. Roger.N.Bell. Translation and Translating. (Theory and Practice). – London, New York, 2001. – 80 p;
7. Susan Bassnet. Translation studies. 3rd edition. – London and New York: Taylor & Francis e-Library, 2005. – 176 p;
8. Бархударов Л.С. Общелингвистическое значение теории перевода//Теория и критика перевода. – М.: Изд-во ЛГУ, 1962//Язык и перевод. – М.: ИМО, 1975. – С. 196;
9. Брагина А.А. Синонимы в литературном языке. – М.: Наука, 1986. – С. 4.
10. Виноградов В.С. Лексические вопросы перевода художественной прозы. – М.: Изд-во МГУ, 1978. – С.174.// Перевод: Общие и лексические вопросы. – М.: Книжные дом, Университет, 2006. – С.236;
11. Гарбовский Н. Теория перевода. – М., 2004. – 554 с;
12. Гофуров И. Таржимон мутахассислигига кириш. – Т.: Меҳридарё, 2008. – 118 б;
13. Илюшкина М.Ю. Теория перевода: основные понятия и проблемы. – Екатеринбург, 2015. – 84 с.
14. Ирискулов М. Қўрсатилган асар. – Б. 104.
15. Ирискулов М. Тилшуносликка кириш. – Тошкент: Ўқитувчи, 1992. – Б. 102.
16. Караматов Х.С Истоки, оригинал и узбекский перевод. Трагедия К.Марло «Тамерлан великий»: Дисс. ... канд. филол. наук. Т., 1990;
17. Комиссаров В.Н. Слово о переводе. – М.: ИМО, 1973. – С. 215// Лингвистика перевода. – М.: ИМО, 1980 – С. 167 // Общая теория перевода. – М., 2003. – С. 136,
18. Камбаров Н. Инглизча-ўзбекча универсал лугат – маълумотнома. – Т., 2014. – 188 б.
19. Мўминов О. History of Translation (Europe and Central Asia). –Т.: Меҳридарё, 2008. – 128 p // A Guide to Consecutive Translation. – Т.: Tafakkur bo'stoni, 2013. – 320 b;